

Občasník č. 6

MUZEJNÍ LISTY

Vydává Okresní muzeum Praha - východ Masarykovo náměstí 97
250 01 Brandýs nad Labem - Stará Boleslav

Zdarma !!!

říjen 1998

MUZEUM NEBO HARPYUM ?

Jak známo, instituce muzea je velmi stará. Dnešní muzea jsou posledním článkem dlouhého řetězce, vinoucího se historií už téměř dva a půl tisíce let a sahajícího až hluboko do dob antiky. Na samém jeho počátku stojí slavný řecký „múseion“, legendární centrum antické vzdělanosti, které nechal na návrh athénského filozofa Demétria postavit v Alexandrii ve třetím století př. n. l. král Ptolemaios I. Múseion se postupem času stalo největším uměleckým a vědeckým pracovištěm řeckého světa a pod jeho střechami vznikla i proslulá alexandrijská knihovna. V tomto starověkém „múseiu“ pracovali učenci a umělci, kteří měli za úkol shromažďovat, opatrovat a rozmnožovat poklady řecké kultury a vzdělanosti /k čemuž se jim dostávalo plného zaopatření od panovníka/ a stavět tak kulturní hráz proti náporu barbarství, které tehdy, podobně jako dnes, ohrožovalo civilizaci ze všech stran.

Řecký název múseion znamenal cosi jako svatyni, posvátný chrám - místo, v němž sídlí ty nejkrásnější a nejušlechtlejší bytosti, jaké staří Řekové znali - božské Múzy. Pod jejich symbolickou ochranou se tu shromažďovali učenci, umělci, filosofové a vůbec všichni, kteří usilovali, každý ve svém oboru, pozdvihnout lidský úděl v cosi lepšího a vznešenějšího, než je ubohý zvířecí boj o přežití jednoho na úkor druhého. V tom jim mělo pomáhat celkem devět Múz: Kleió, Melpomené, Tersichoré, Tháleia, Euterpé, Erató, Uránia, Polymnia a Kalliope, které měly mezi sebou rozdělena jednotlivá umění a vědní obory. Původ Múz byl opravdu vznešený, vždyť jejich otcem byl sám nejvyšší bůh Zeus a jejich matkou bohyně paměti Mnémosyné. Ta byla původně jednou z nymf provázejících uměnímilovného boha slunce Apollóna, kterého všechny Múzy uznávaly za svého vůdce. Božský příznivec krásy a umění Apollón držel ochrannou ruku nad Múzami a ty zase nad svými lidskými chráněnci. Staraly se o ně, vnukaly jim božskou inspiraci a ještě jim tančily a hrály na lyry a na flétny... Jak říká Homér: „*Je šťastný na světě ten, koho milují Múzy...*“

Ale opusťme slunné a požehnané pláně dávné Hellady a podívejme se, jak si po tisíciletích nezadržitelného civilizačního pokroku stojí múseia-muzea dnes u nás. Předně, je malý zázrak, že ještě „stojí“. Spíše než prosluněné antické chrámy připomínají ovšem opuštěné strašidelné zámky, kde se plouží matné stíny posledních pobloudilců, kteří ještě

nepochopili, že byli „bohy“ odsouzeni k zániku. Zdá se, jako by se v našich muzeích usadila docela jiná stvoření než křehké a ušlechtilé Múzy. Spíše než Múzy v nich dnes hnízdí ohyzdné Harpyje, které nikoho neopatrují, neinspirují, natož aby někomu tančily a hrály... Harpyje, skřehotající okřídlené stvůry, napůl ženy - napůl draví ptáci, byly jakýmsi mytologickým protikladem Múz: jejich posláním nebylo nikoho chránit ani opatrovat, ale naopak pronásledovat a trýznit ty, kteří byli nevzpytatelnými bohy odsouzeni k pomalé a bolestné záhubě. Jako nešťastného thráckého krále Fínea, který byl odsouzen k tomu, aby ho Harpyje utrápily věčným hladem. Vždy, když slepý a všemi opuštěný král zasedl k jídlu v rozvalinách svého paláce, který kdysi pro jeho věhlas rády navštěvovaly i Múzy, snesly se náhle věčné hladové Harpyje se strašným skřekem z oblaků a všechno jídlo mu sežraly. Ani z drobtů, které jim propadly mezi drápy, nebylo Fíneovi souzeno se zasytit - co nestačily pozřít, alespoň pokálely... „*Větších příšer ani horší morové rány už není*“ jak praví Vergilius.

Prokletí Fíneova domu připomíná osud českých muzeí dneška: ne Múzami obletovaná a ochraňovaná múseia, ale jakási bizarní, Harpyjemi a „věčným hladem“ sužovaná harpyja - takový je skutečný obraz stánků kultury v Čechách na sklonku „civilizovaného“ dvacátého století.

Ve starém příběhu nakonec všechno dobře dopadne - Fínea před strašnými Harpyjemi zachrání bájný Argonauté. Ale kdo zachrání před zkázou české muzeum? Pochopíme dnes, stejně jako staří Řekové před půl třetím tisíciletím, že vědu a kulturu se civilizované společnosti vyplácí podporovat? Že je to v jejím bytostném zájmu, pokud hodlá „civilizovanou“ zůstat? Jistě, situace ještě není tak vážná, aby nemohla být zoufalá. Naše osvícená vrchnost má už ostatně všechno promyšlené: až jednou „bude líp“, dojde i na takové „zbytečnosti“ jako je věda a kultura. A vůbec, proč se vlastně pořád zatěžovat a zdržovat nějakou kulturou, co se vrátit ke kyjům a k palicím, ke staré dobré „pěštní“ kultuře? Samozřejmě jenom na čas, než „bude líp“...

Díky bohům, jsou Múzy mytologické bytosti a tedy nesmrtelné. Snad jednoho krásného dne opravdu *bude líp* a Múzy se zase vrátí. Jen aby ale ještě měly kam. Nejen Múzy, i Harpyje jsou nesmrtelné...

Radomír Průša

ČESKÁ REPUBLIKA 28. ŘÍJNA 1918

Při literárním večeru z rodinných pamětí rodů Srbků, Beutlů a Vítů, pořádaném v Lázních Toušeni 12. 6. 1997, bylo poprvé zveřejněno také do té doby neznámé soukromé svědectví o průběhu památného dne 28. října 1918 v Praze. Zachovala je tehdy pětadvacetiletá Emilie Srbková (*23. 9. 1893 v Máslovicích, +3. 12. 1974 v Praze) v podobě dopisu, který psala z Prahy do Temešváru onoho dne večer své sestře Josefíně (Fině, *1890 v Máslovicích, +1973 v Praze), která tam pobývala v Uhrách s manželem, odborníkem na slaboproud Josefem Beutlem (*1885 v Toušeni, +1972 v Praze), tehdy důstojníkem rakouské armády, a s dvěma dětmi Miladou a Karlem. Autentické líčení slavnostně vzrušených událostí, jak je pisatelka viděla v samém středu dění, vrcholí dokladem o vyhlášení „České republiky“ nápisem na pražské Staroměstské radnici. Po osmi desetiletích a dalších událostech tím nabývá nikdy nepředpokládané zajímavosti. Svědectví Emilie Srbkové je však hodno pozornosti i pro vzácnou bezprostřednost popisu neopakovatelných dojmů.

Přepis dosud tiskem nepublikovaného dopisu zachovává autentické zvláštnosti rukopisu v slovosledu, v interpunkci i v podtržení některých slov; podle dnes obvyklého způsobu psaní pouze sjednocuje některá kolísání dobového pravopisu a zpřesňuje psaní jmen Wilson, Coudenhove a Hussarek. Původně jen spoře členěný text je v přepisu dělen podle smyslu do odstavců a pro lepší srozumitelnost opatřen několika vysvětlivkami a doplňky v hranatých závorkách.

V posvátné Praze, v den ohlášení míru
a přijetí republiky 28. X. 1918

Drazí!

Nevím [,] jest-li Vás můj dopis v Temešváru ještě zastihne - mám obavu [,] že Vám nebude možno se na cestu vydat - za jedno k vůli Miluščině nemoci a za druhé pojedou-li vlaky, které Vás k nám do naší slavné české republiky dovezou.

Náhodou a k mému největšímu štěstí jsem přijala ten mír jaksi z první ruky a slavnostně. To je snad odměna za mé vlastenecké citění a nadšení v poslední době - neb i v noci jsem to kombinovala - náramně se málo vyspala. Tati říkal [,] že se z toho ještě zblázním!

Tak jsem se sem dostala dnes v pondělí ranním vlakem - nemajíc ani tušení, že budu ten den oslavovat mír. Nemohu se dostat

ani k vypovězení, proč vlastně že jsem přijela. Pozvala jsem si sem Andulu z Lužce na uklízení, abyste to měli trochu připravené, až dá Pán Bůh - jako že dá už brzy. Andula přijela asi v 10 h. Slečna se tentokrát dostavila po 9. h. a je celá změněná [co do] přívětivosti. To ještě jsme pořád nic netušily. Daly jsme se do uklízení - já při tom vařila česnekovou polévku a škušánek - ani jsem nevěděla když slečna odešla.

Najednou v 1/2 jedné, slečna mi telefonuje, že Rakousko přijalo všechny podmínky Wilsonovy a uzavírá okamžité příměří - a co je nadšení na ulici.

Po obědě jsme v uklízení pokračovaly, začaly jidelnu, před tím ložnici, a tu už naši pozornost poutaly hloučky lidí, vracející se z továren a práce. Práporů ihned na Obecním domě, v našem okolí však poskrovnu, co honem dělat [,] když i elektriky začínaly se zdobit práporky a květinami - mládež, totiž kluci, po stranách i v zádu zavěšení a hlalolící. Honem hledám něco červeného a bílého na malý alespoň praporek, najdu Fíny zástěrku která se dobře hodí červenobílá. Rychle s ní na smeták uvázat - a tak Vertheimrův čínžák [Na Poříčí č. 6/1083] se zastkví ozdobou, nečekanou a nevidanou. To bylo haló u protějších vojáků, již [jen] Čechů 28-tníků [z 28. pluku], kteří se kupí před otevřenými vraty. Všude jen veselost jest vidět - mnozí radí vojákům [,] aby šli domů - oni se smějí [:] „nepůjdem“.

Když nadšení se zesiluje, není možno dál uklízet. Rychle jsme se přistrojily a honem na Josefské nám. [náměstí Republiky] - tam se něco děje. A skutečně, veliké ovace vojákům přicházejícím patrně odněkud do svého „bývalého obydlí“ - vzpomněli si a nějaký „obrst“ musel se odzbrojit - totiž dát pryč hvězdičky a jablíčko s K.I. [Karlem I.] A tak již to pokračovalo, kde jaký důstojník - i šarže byla o toto oloupená - což se dělo docela mírně, ovšem že za jásootu, nepředěšel-li je dotyčný sám svou obratností a vůlí nejlepší.

Čemu ještě před 14 dny, když byl Pepa zde, bránili Maďaři se stroj. puškami [,] dnes nezabránilo již nic a nikdo. Ani jediného policajta k spatření, ten by se byl asi poděkoval. Vůbec [,] kde jaký orel - musel dolů - lidé si je nosili jako upomínkovou trofej. I na schránkách poštov. zalepovali je českým lvem - a těch trikolor, co se hned vyrojilo, všechny možné druhy - skoro nikomu nechyběl nějaký slovanský odznak i tomu nejošumělejšímu - a lidí jako much - na Václavském a na Příkopech (ty to snad neviděly co stojí velká Praha) po její dlažbě kráčí národ svobodný. Však žida ani k spatření - a němčina Bůh uchovej - jen to ne.

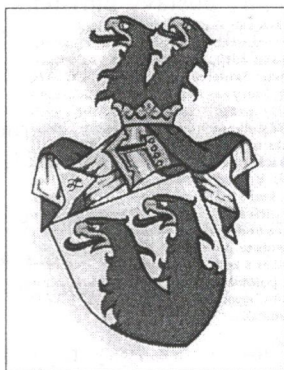
Na hořejš. Václavském náměstí jsme vyslechli řeč nezn. předáka - který nabádá jen k udržení klidu - tj. bez drancování - a jeho řeč vyznívá tak opravdově, se souhlasem naslouchajících - kterých je síla - s každým jednotlivcem, že bude sůčtováno, kteří se

(pokračování na straně 7)

DVA ŽIVOTY JANA Z JENŠTEJNA

Letos uplyne 650 let od narození významné postavy českých středověkých dějin, kancléře krále Václava IV. a třetího arcibiskupa pražského, Jana z Jenštejna (1348 - 1400). Jan z Jenštejna byl potomkem starého šlechtického rodu pánů z Vlašimi, který byl v době Janova narození už po několik generací v královských službách. Jeho děd Jan z Kamenice byl za Jana Lucemburského písařem desk dvorských, jeho otec Pavel z Jenštejna byl zase předním ministrem Karla IV., stejně jako jeho strýc Jan Očko z Vlašimi, který současně zastával úřad pražského arcibiskupa.

Mladému Janovi se už od dětství dostalo té nejlepší výchovy a vzdělání, které ho předurčovalo pro skvělou dvorskou kariéru.

Už od počátku mladý Jan velká očekávání, která do něj byla vkládána, nejen naplňoval, ale v mnohém i předstihoval. Za svého pobytu u vůdce českých humanistů, olomouckého biskupa a královského kancléře Jana ze Středy, prokázal mimořádný literární talent a úroveň své latiny brzy předstihl i svého učitele. Poté co se vzdělával ve svobodných uměních na artistické fakultě

pražského vysokého učení, odešel Jan z Jenštejna na studia do ciziny. Mezi lety 1369 - 1373 pobýval postupně na univerzitách v Itálii /Bologna, Padova/ a ve Francii /Montpellier, Paříž/. Zvláště ve Francii si získal svými znalostmi v teologii a kanonickém právu záhy takové uznání, že jej sám francouzský král Karel V. opakovaně vybízel, aby se ucházel o hodnost profesora na pařížské univerzitě. Jan z Jenštejna však svým postavením ani povahou nebyl předurčen k akademické dráze, ač pro ni intelektuální předpoklady bezpochyby měl. Stejně jako Jenštejn proslul v cizině na jedné straně svou učeností, vydobyl si totiž na straně druhé i pověst pravého rytíře. Jak nás zpravují jeho kronikáři, se stejným zápalem jako se věnoval univerzitním studiím, zabýval se i záležitostmi ryze světskými „*chtěje být v cvičeních vojenských a v službách dvorských spíše první než poslední...*“

Ani po návratu Jana z Jenštejna z ciziny, kdy byl nejprve jmenován míšeňským biskupem (1375) a posléze jeho kariéra vyvrcholila převzetím arcibiskupského úřadu po jeho strýci (1378), se na jeho náročném životním stylu mnoho nezměnilo. Na jedné straně zastával s vrozenou energií a svědomitostí vysoké církevní posty a zhostil se i úřadu královského kancléře, na druhé straně se ale nijak nezříkal ani světských požitků a radovánek. Jeho největší světskou „neřestí“ byla lovecká vášeň, které se zřejmě oddával tak často a náruživě, že o něm jeho životopisec napsal, že „*miloval, obklopen družinou lovců, více pahorky a háje nežli chrámy*“. Tento výrok je však nutno brát s rezervou, neboť z jiných pramenů víme, že Jenštejn své úřady skutečně nezanedbával. Poněkud rozporuplné zprávy starých kronikářů si lze nejspíš vysvětlit tak, že Jan z Jenštejna byl zřejmě nadán vzácnou schopností sladit povinnosti i zábavu bez toho, že by jedno zanedbával pro druhé. Tato sympatická stránka jeho povahy měla však v budoucnu vlivem nešťastných okolností vzít zcela za své.

V roce 1380 nastal v Jenštejnově životě zlom. V době morové epidemie, během níž zahynuly tisíce lidí, Jan z Jenštejna těžce onemocněl a ocitl se na samém pokraji smrti. Nevíme s určitostí o jakou nemoc šlo /jako mor byly tehdy označovány všechny vážné infekční nemoci/, nicméně v jejím

průběhu došlo u Jenštejna k zánětu mozku. Jan z Jenštejna sice nakonec vyvázl životem, ale jeho osobnost zůstala už trvale narušena. Zatímco až do svého onemocnění žil Jenštejn jako člověk takřka renesančních rozměrů, po svém „uzdravení“ se jeho charakter zcela proměnil. Jenštejn se stáhl do klášterního ústraní, kde se započal jeho přerod v asketu a náboženského fanatika. Z Jenštejna se stává kající, který se věnuje modlitbám a náboženskému přemítání, půstům, sebetřýznění, rozdávání majetku a almužen. Navíc dostává na veřejnosti i v soukromí záchvaty, při nichž upadá do bezvědomí a trpí halucinacemi anebo se hladověním a bičováním trnitými pruty sám přivádí do extáze, v níž se pak oddává fantastickým přeludům a prorockým vizím.

Tyto nové, neblahé rysy v jeho chování, které v ničem nepřipomínají starého Jenštejna a ukazují na možný rozvoj onemocnění epileptického charakteru jako následku přestálé encefalitidy /podobnými vidinami proslula například i epileptička Johanka z Arcu/, začaly osudově ovlivňovat i jeho církevní politiku. Z pragmatika a tolerantního člověka, vždy nakloněného rozumnému kompromisu, se stal téměř bigotní obhájce církve a těžko vyzpytatelný podivín. Do historie vstoupil zejména jeho spor s králem Václavem IV., který přerostl od osobní nevraživosti až v otevřené nepřátelství. Jenštejn se snažil za každou cenu hájit a dále posilovat proti králi moc církve, jejíž postavení bylo v zemi díky vládě Václavova otce Karla IV. už tak zcela mimořádné a do budoucna neudržitelné. Jenštejnova málo realistická politika nakonec vedla k nevyhlášené válce mezi ním a králem, která se vlekla až do roku 1395 a skončila, jak se dalo předpokládat, pro Jenštejna tragicky. Nejenže ho Václav IV. zbavil hodnosti královského kancléře, nakonec mu král zabavil i všechny arcibiskupské statky /včetně jeho osobního hradu Jenštejna/ a v roce 1396 byl zdeptaný a potupený Jenštejn donucen opustit i arcibiskupský úřad.

Neúspěchy Jenštejna na politickém poli v druhé, nepříliš šťastné polovině jeho života, jsou však zcela zastíněny - alespoň z dnešního pohledu - jeho aktivitou uměleckou. Na tu jako by mělo jeho duševní strádání vliv spíše pozitivní. O Jenštejnovi je například známo, že se příležitostně věnoval skládání hudby anebo že si rád nechával malíři zpodobovat své barvitě teologické vize. Nejdůležitější nicméně zůstává dodnes jeho činnost literární, které dominují především nejružnější náboženské spisy a traktáty mystického zabarvení. V jeho tvorbě nechybí ale ani díla básnická - z jeho mariánských a eucharistických písní a hymnů vyniká zejména kantilena „*Canit epithalamium*“, která byla básnicky tak dokonalá, že posloužila jako vzor barokním koledám v sedmnáctém století. Jenštejnovy spisy se nám dochovaly v překrásném iluminovaném kodexu, který je dnes symbolicky chován v knihovně ve Vatikánu, v sídle církve a papežství, jejichž zájmy Jan z Jenštejna za svého života tak horlivě, byť nakonec neúspěšně hájil. V Římě také Jan z Jenštejna 17. června roku 1400 skonal. Stalo se tak nedlouho poté, co zde byl vyznamenán hodností latinského patriarchy alexandrijského.

Pozoruhodnou postavu Jana z Jenštejna připomíná v našem kraji už zmiňovaný stejnojmenný hrad, vzdálený jen několik kilometrů od Brandýsa. Okresní muzeum Praha - východ v něm má trvalou expozici, věnovanou jak historii hradu, tak jeho nejvýznamnějšímu majiteli, který se podle něj tituloval až do konce svého pohnutého života.

Radomír Průša

OD VRIESE KE QUADRIMU

Převezení reliéfu *Klanění Tří králů* v květnu 1998 z třiatřicetileté zápůjčky v Obrazárně Pražského hradu (od 1965) zpět na brandýský zámek vzbudilo pozornost stejně nečekanou, jako zaslouženou.¹ Reliéf je unikátní, umělecky výjimečné dílo, jehož originál má neopakovatelnou působivost, jak může citlivému pozorovateli potvrdit porovnání s dojemem z jinak velmi zdařilé kopie, vystavené v budově Okresního muzea.

Polychromovaný, zčásti zlacený tzv. mramorový štuk (na železné konstrukci) o vnějších rozměrech 167 x 118 cm je rozvržen jako zrcadlový obraz ku *Klanění Tří králů* Albrechta Dürera z cyklu dřevořezů věnovaných životu Panny Marie (kol. 1503). Syté barvy, kterými se vyznačují především pestrá roucha, ale i pleť postav, s detaily místy pozlacenými, připomínají barevnou škálu obrazů Bartolomea Sprangera především ve spojení zelených, červených a zlatohnědých tónů, evokujících polychromie pozdně gotických oltářů. Některými slohovými rysy reliéf upomíná na práce Benvenuto Celliniho a Giovanniho da Bologna. Postava Madony je zde ztvárněna s neobyčejně graciózním citovým výrazem a spolu s třemi králi tvoří přirozený střed celého výjevu. Všechny postavy umístěné v popředí jsou detailně propracovány. V průhledu za hlavním výjevem navazují architektura města a další figury znázorňující obyvatele města, poutníky s exotickým velbloudem a dvojici andělů. Postavy jsou zpodobněny ve stylizovaných římských oděvech. Rovněž ty jsou bohatě propracovány.

Podle místní tradice byl reliéf vytvořen pro brandýský zámek za Rudolfa II. jako součást oltáře, tehdy patrně ještě staré zámecké kaple, stejného zasvěcení. Téma reliéfu se někdy kladlo v souvislost se skutečností, že Rudolf II. byl na Brandýse třetím habsburským králem.

V nové době byla existence reliéfu připomenuta v soupisu památek karlínského okresu k roku 1901.² Tehdy byl reliéf umístěn v „*přízemní kobce před schodištěm v severní části zámku*“. Autoři soupisu E. Šittler a A. Podlaha změřili jeho rozměry na 1,65 m výšky a 1,16 m šířky. Dílo pokládali za po několikáté natřený odlitek „výborného“ italského originálu.

Reliéf byl podrobněji prozkoumán a ošetřen až v roce 1937 J. Valou a na tomto základě o dva roky později restaurován J. Brůhou, který upevnil uraženou hlavu černého krále a domodeloval zničenou hlavu mladíka se psem. Bronzový nátěr, který vše pokrýval, byl tehdy ponechán.³ Dílo však nebylo zařazeno do stálé expozice a zůstalo po většinu času v depozitářích, dlouhodobě uloženo v prostoru velké kaple, tehdy ještě přepažené příčkou, mezi ostatními deponáty.

Snad prvním, kdo označil reliéf za originál ze štuku a přesvědčivým slohovým rozбором také navrhl stanovení autorství byl roku 1939 A. Ziolkovski. Za autora označil známého dvorního sochaře Rudolfa II. Adriaena de Vries. Atribuci přijal o rok později i H. Vollmer. O deset let později tuto atribuci popřel E.W. Strohmer, ale roku 1954 ji opět uznal Hans Kauffman.⁴

Vries byl označen za autora i při vystavení díla krátce před rokem 1965. S tímto autorským určením byla také v regionálním tisku publikována fotografie,⁵ řada dalších zmínek,⁶ a později i pořízena a instalována sádrová kopie celého reliéfu v prostorách Okresního muzea Praha-východ.⁷ Mezitím byl reliéf po novém uměleckohistorickém průzkumu, provedeném J. Neumannem, převezen do Prahy k další restauraci do dílny Národní galerie, kde B. Blažková a J. Tesař odstranili bronzový nátěr a obnovili původní polychromii (1965-1966). Restaurované dílo pak bylo umístěno v Obrazárně Pražského hradu opět s připsáním Vriesovi.

Domněnku o autorství utvrdil J. Neumann⁸ položením vzniku díla do počátku 17. století a odhadem, že zadavatelem reliéfu mohl být císař Rudolf II. Hypotézu o Vriesovi jako autorovi vyslovil po slohovém rozboru, ve kterém naznačil i možné výhrady, ale který uzavřel slovy, že „*lze však Vriesovo autorství s jistotou prokázat*“. K tomuto závěru vedlo J. Neumanna porovnání brandýského reliéfu s reliéfem Vriesovy *Herkulovy fontány* v Augsburgu (do 1602), kde se oprávněně jevila podobnost v pojetí prostoru, v kresbě architektury, v podání velkých postav rámujičích výjev a ve výběru pohybů a lidských typů. Neshodoval se ovšem užitý materiál, neboť není obecně známo žádné Vriesovo dílo provedené v sádře. Brandýský reliéf shledal J. Neumann navíc za dílo zjevně zralejší, překonávající Vriesovy augsburské práce vybranou jemností a precizností provedení. To však podle J. Neumanna „*bylo motivováno významnou zakázkou a intimnějším určením díla*“. Této kvality mělo být dosaženo právě díky poddajnosti použitého materiálu. Atribuce Vriesovi předkládala reliéf jako jediné známé štukové a navíc polychromované dílo tohoto předního rudolfinského sochaře. J. Neumann se při tom odvolával také na kusé zprávy o nedochovaných štukových reliéfech z výzdoby Španělského sálu, která vznikla v době, kdy v Praze působil Vries.

O původní štukové výzdobě Španělského (Velkého, Nového) sálu Pražského hradu se však prokázalo, že byla dílem jiného vřehlasného umělce - Giovanniho Battisty Quadriho - kterého k této práci pozval do Prahy jako odborníka na štuk právě Adriaen de Vries, neboť se sám štukem nezabýval. Údaje o tom pocházejí od Quadriho spolupracovníka a nástupce Ernsta Heidelbergera.⁹

Určení autorství reliéfu opravila až poměrně nedávno (1988/1991) E. Fučíková,¹⁰ a to na základě již dříve (1936) publikovaného, ale opomenutého Quadriho vlastnoručního seznamu z roku 1611, dochovaného v opisu z počátku 18. století. V tomto seznamu uvedená poslední, devátá položka je oltář, který Quadri zhotovil výslovně pro Brandýs a za který dostal zapláceno 120 tolarů teprve roku 1617.¹¹ Dílo je popsáno jako „*ein grosser Altar verfertiget mit Bildern, Säulen, Gesimbsern und anderen Historien, mit allerley Farben von Materi*“¹² (*Velký oltář vyhotovený s obrazy [portréty osob], sloupovím, římsami a dalšími výjevy, v celé hmotě pestrobarevný*). Zprávu o

U Stibingrů měly dvě dcery, starší Rozárku, mladší Ančičku, obě dospívající, Rozárka byla již na vdání. Byly obě hezké po rodičích, zvláště Ančička, r.1827 asi osmnáctiletá; o ní platila písnička, že „jest děvče jako květ“, ztepilé postavy, pěkného oválného obličejce, tváří jako v rozkvěti růže, vlasů jako planoucí zlato. Poněvadž byli Stibingrovi lidé možní, kteří za několik let splatili do sirotčí truhlice dluh na hospodě a když měli nějaké sto zlatých, kupovali hned pole, proto také netkl se jich Stadionův „štátsbankrot“, měly obě dívky dosti citelů. Městští synkové ba i mladí páni od ouřadu chodili „na kopeček“, prý na dobré pivo a na chutné jitničky, vařené s křenem nebo pečené se zelím, jak právě bylo, ale v pravdě přicházeli do nehrubě vzhledné hospody, aby zasedali u okrouhlého stolečku vzadu, mezi kamny a dvěma do kuchyně, tu kde panna Rozárka s pannou Aničkou šivaly nebo pletly; někdy i přiskočily pantátovi nebo panímámě, když byla práce v kuchyni nebo ve sklepě, aby tomu nebo onomu hosti přinesly korbílek čerstvého nebo uzenky s křenem, zrovna z udírny. A tak vyvinul se mezi hosty a Stibingrovic dcerami poměr vlídný, ba přátelský. Hosté rádi s nimi si zažertovali anebo si zapovídali, ale ve vši slušnosti, jak toho žádaly dobré sousedství a dobrý mrav, panny zase smály se jako hrdličky, ceníce při tom bělostné zoubky jako perličky. Mladí páni, když šlo k jaru, přinášeli kytíčky fialek i sněženek a potom dávali dívkám. Ančička zvláště měla kytice ráda, kladla je do vysoké úzké sklenice rudočervené barvy s bílými vytlačenými květy a stavěla buď na stůl u kamen nebo na okno, jak se dalo. Starší páni - a z těch byl zvláště mistr Drda, nejbližší soused, proto, říkával, že má také nejbližší právo - dobírali si panen někdy slovy prostými někdy i ostřeji zahrocenými, mluvili o nadějných ženích, kteří obíhají roh, „na kopečku“ vláčí, přicházejí z Drážďan a zapadnou v Berouně. Panny při tom se na oko durdily, ale hned zase smály a za jedno slovo druhé vracely.

Tehdy, roku 1827, bývali „na kopečku“ vedle mistra Drdy denními hosty mladý měšťan Šváb z vysokého domu proti kostelní fortně, kde říkali „ve staré rezidenci“, truhlář Vágner za ním v koutě, malý hbitý jako vrtule, proto mu říkali Puntík, sedlák Říha z kopečka, protější jeho soused, sanytrník Balabán, někteří kancelářští mládenci ze zámku, panský kovář Tvrdý z Plantáže, učitel z legendy Procházka, nástupce Graciána Páva, horlivý zpěvák s pěkným vysokým hlasem. Také přicházeli občas i jiní hosté, až z města, od Fettrů nebo od Krolupů, když byla vhodná příležitost, jako když šenkýř Stibingr „pařil“ a dával ovar anebo když se zapíjela nějaká prohraná sázka. O ty nebyla nikdy „na kopečku“ nouze. Hosté živě besedovali a často se střetli. Hned se ozvalo „vsad se“ nebo „vsadte se“ a již byla sázka tu, vysázen základ na stůl v bělostných dvacetnících, mistr Drda jej zapsal na černou tabulku na stěně, peníz pak k sobě přijal, a když bylo na sud piva a k tomu na ovar a nějaký sýrec, sezval je z moci své jako purkmistr z Hrádku, ale bez manuálu, toliko měl každý sebou přinést hrdlo vyschlé jako holinku a lačný žaludek. Tehdy naplnila se šenkovna, srazily se dohromady dva i tři stoly, jak bylo potřeba, učitel Procházka přinesl sebou housle, aby při veselém zpěvu vzal „áčko“, mladý študírovaný pan Mošner usedal proti mistru Drdovi a pokoušel jej, budě smích vtipnými slovy, až se hospoda otrásla, starý Stibingr, černou sametovou čepičku se zlatým vyšíváním na hlavě, a obě dcery v pěkných vyžehlených fěrtoušcích, přinášeli pivo i jídlo. Vše se veselilo, smálo, zpívalo, dovádělo, tak bezstarostně, jakoby nebylo ani české rebelie proti tomu pohanu, dědičnému nepříteli Turku. Mistr Drda po třetí sklenici rozveselil se a počal si notovati oblíbenou svou píseň:

„Stojí hruška v širém poli,
vršek se jí zelená,
pod ní stojí má panenka,
je celá uplakaná“

jejíž samu sebou již dosti značnou melancholii melodie i textu ještě hlasově i citově snažil se zvýšiti. Ostatní hosté na okamžik ten čekali. Hned ozval se doprovodem učitel Procházka a celá společnost sborem pěla sebou, i obě dcery tam dole, u kulatého stolku, z nichž Ančička měla pěkný i vysoký sopran, obdivovaný na kůru velkého kostela, když starý již učitel Gratián Páv s mladičkou ještě svěžestí řídil slavnostní „velkou“. Učitel Procházka chopil se houslí, aby zachytil „áčko“, a teď ozývaly se staré pěkné písně, někdy i některý z vojenských popěvků, památky francouzských válek. Na konci, aby také šenkýř měl radost, zazpívali mu jeho písničku:

Píme pivo s bobkem,
jezme bedrník,
nebudeme stonat,
nebudeme mřít“

Píseň tu opakovali, když již měli na hlavách čepice a na bedrách pláště, když si rozsvítili lucerničky a chystali se k odchodu .

V sobotu po Nanebevstoupení Páně šenkýř Stibingr mimořádně „pařil“. Nedělal to rád, jen z nutnosti. Veliká prasnice přestala vyžívat i panský kovář Tvrdý, autorita v léčení zvířat, uznal, aby ji zabili. Rozběhl se tedy podomků chlapec z dolejšího domu po pánech hostech s uctivým oznámením, že večer bude ovar s křenem. Přišel i k panu purkmistrovi z Hrádku a vyřizoval ve „verštatě“, že se pan Stibingr dává poroučet, aby pan mistr nezapomněl večer na ovar. Pan mistr si ihned olizoval pysky, ale paní mistrová div chlapce nevyhodila. Spustila na celé kolo, to že zas budou ti chlapi dovádět, a ten náš sebou . Otrok mizerná, dítěte se nezastane, včera zase že na ni pokřikoval Švábův kluk, ten z protějška, že nosí na ramenou hlávku zimního zelí, hlavu že prodala v Praze

v židech. Táta že to musel slyšet, že měl ve „verštatu“ otevřené okno, ale že o dítě nedbá, jakoby se toho zrzouna bál, ale za to Tonda, to že je chlapec, ten že tomu uličníku za uši natřel, že mu je králík mohl závidět... Chlapec posel již dávno zmizel v uličce k Švábům, ale paní mistrová mlela dále svou a zelná hlávka Bětuščina jí pomáhala. Mlely obě, po celé dopoledne, i při obědě. Aby se mistr dopálil, udělali mu schválně jídlo, které on nerad, kucmouch s mákem a perníkem. Než mistr nedal se vyrušit z rovnováhy. V očekávání dobrých věcí, které dnes u Stibingrů na večer připravovali, halil se v řízu stoickou, nemluvil, jedl málo a přemýšlel. V sedm hodin sáhl po klíči od kostela a odzvonil klekání. Potom ještě všechno prohlédl, na oltáři, v lavicích, aby nikde nebylo prachu ani pavučin, očistil a ostříhal svíčky, dal na hlavní oltář do sklenice čerstvé květy, jemnostpán superior má je rád, a když všechno prohlédl a popravil, zavřel kostel. Tu padl zrak jeho na prostý železný kříž v pravo u vrat, stál na kamenném pestamentě a mezi rameny kříže byla vejčitá tabulka s nápisem ještě dobře čitelným. Nápis ten byl český, řídké tehdy ptáče, neboť kdo chtěl býti nobl, dával na hrob svých milých u svaté Rosálie nápisy německé. A tu mistr četl, s pohnutím, jako činil každý den: Petronika Dittrichová. Vzpomněl si na hodnou babičku, ještě ji pamatoval, panímáma říkávala, že chudák u svatého Petra hlídá, že ji tam poslední pochovali. Hrob její dal pan superior Matuška srovnati, překážel prý, když se chodilo do kostela, ale mistr věděl dobře, kde babička leží, pokřičoval zemi, natrhal na hřbitově v trávě květův, uvil hrubý věneček a na tabulku zavěsil.

Zavřel hřbitovní vrata a měl se k odchodu. Skoro maně hodil očima po kládách před okny verštatu. Tu za vlažných večerův u pěkné pohody sedávala jeho stará Lída, Bětuška tulila se vedle ní jako kuře ke kvočně. Mistr byl tomu obrazu zvykl a také ani ho nepřekvapilo, když ten zrzoun naproti se z okna uškříbl anebo polohlasně učinil jízlivou poznámku. Ale dnes změnil se obvyklý obraz. Paní Lídy tu nebylo, patrně odskočila na okamžik do domu, jen tu seděla Bětuška a mazala krajíc chleba máslem. Mistrovi letmý pohled zdál se potvrzovati, že maže tlustě, tlustěji snad než jemu samu. Opodál, při rohu, stál Tonda, na jedné noze se houpaje. Patřil dolů, k Husovic vratům. Mistr přešel, ale ještě nebyl za rohem, v ulici, když zaslechl Bětuščin hlas: „Toníku, chceš?“ Ten hlas byl tak neobvyklý, že podobného mistr ještě nikdy z dceřiných úst neslyšel. Zdál se mu býti srdečný i jemný. A také to zvolání: „Toníku.“ Nikdo neřekl ani v domě ani v sousedství mladému Vernerovi jinak než „Tondo“, a teď takové přisládlé, důvěru prozrazující „Toníku“! Mistrovi nedalo. Za rohem se obrátil a ejhle! Tonda stojí již u Bětušky, zelenou zástěru podkasanou, usmívá se a přijímá z ruky její krajíc. Teď se mistr ještě jednou podíval a skutečně. Krajíc tlustě mazaný, dobře na půl prstu. To jistě, pomyslí si mistr, Bětuška je Tondovi vděčna, že se jí vážně zastal proti tomu sousedovic zmetkovi.

Ale touha po ovaru pudila mistra na „Kopeček“. Tu již všechno bylo jako sváteční. Stoly k sobě srazeny, na nich sklenice s čerstvě vykvetlým bezem, okna otevřena, aby z ulice, z Vágnerovy zahrádky, mělo přístup čerstvé večerní povětrí. Šenkýř právě vracel se ze sklepa, černou sametovou čepičku se zlatým vyšíváním na hlavě, Ančička ve světlém živůtku a krajkové zástěře, kytičku na prsou, rovnala korbílky, Rozárka za kulatým stolem dávala lojové svíčky do vysokých dřevěných svíců se skleněnými báněmi.

Přišli první hosté, pan purkmistr z Hrádku mezi nimi. Novým byl osobní myslivec rytmistra barona Raiče Bomeyer, „Kráň“ jak jedle urostlý, osmahlé pleti, černých jiskrných očí a havraního vlasu, v předu ve vysokou kstici česaného. Byl v městě teprve krátký čas, ale obecně již bylo pozorováno, že baron Raič chová se k němu velice šetrně, ba přátelsky. Hezký Slovinec vzbudil pozornost zvláště u děvčat. Ta si vypravovala o něm jako o divu světa, o jeho ztepilé postavě, krásných očích i vlasích, ruce že má jemné jako slečna ze zámku, že jest z lepšího, to že vidí se již z jeho chování.

Hosté usedli v rohu kol mistra Drdy, ti, kteří později přišli, poněkud dále, jeden vedle druhého, tak toho žádal zvyk u Stibingrů. Myslivec Bomeyer seděl přes roh proti panu purkmistrovi z Hrádku, ale tak že viděl po celé šenkovně, i ke stolu u kamen. Ančička a Rozárka vybírali z polic bílé talířky s modrými květy, ke každému nůž a vidličku s sukovými střídkami, ale štíhlá Ančička každé chvíli mrkla okem ke stolu, do zákoutí. Jednou se stalo, že se zrak její setkal s uhlíky myslivcových očí, a tu se jí zdálo, že jest v každém z nich čistá studánka, hluboká, skoro bezdná. Rychle obrátila se, aby nebyla spozorována, a stavěla se proti kuchyňským dveřím, aby zakryla růžový nach, zplanulý v tvářích.

Tu přinesla panímáma z kuchyně na dřevěném tácu ovar, nabodávala kusy vidlicí, kladla na talířky, strouhaný křen k němu. Zavolala dcery a ty vyběhly s talířky ke stolu, kladouc je před každého hosta. Matka Stibingrová zatím vykrájela bochník chleba, dopoledne pečeného, a nakladla krajíčky do košíčka z proutí. Rozárka vidmo, že jest ovar vynesena, chopila košíček a podávala hostům. Zatím obsazena byla poslední místa, dosud uprázdňená. Přišel Francouz L'Abbaye s mladým Frídou, tím podkostelním. Rozárka si tudíž pospíšila s chlebičkem, aby mohla i novým hostem dát ovar. Panímáma Stibingrová shledala v kuchyni ještě pěkné dvě porcičky, přesvědčila se, jsou-li dosti teplé - kdo pak by jedl ovar studený! - a již podávala hbité Rozárce.

U dlouhého stolu bylo živo. Hovor, křeněný zvonivým smíchem, přerušoval cinkot cínu a porcelánu. Ovar byl výborný, křen perný, pivo také jako křen. „Ten náš sládek má teď šťastnější ruku“, poznamenal sanytrník Balabán a přihnul si z holbového korbílka, že v něm sotva na dně zbyla pěna. Všichni souhlasili. Pan purkmistr z Hrádku, hodiv okem po mladých pánech ze zámku, pravil, že se mu podzámecké ani zdaleka neumí rovnati, že je jako ředina, ale panský kovář hned ho usadil, v zámeckém okrese že pijí rádi podzámecké, v městě ať si pochutnávají na městském. Že on, pan purkmistr z Hrádku, také rád si zavdává pod lipou anebo na celně, když se mu udá jíti kolem, že nebývá věren vždy městskému, jak se chlubívá.

Pokračování příště....

Česká republika 28. Října 1918 ... (dokončení ze strany 1)

přičinili [,] aby ty doby válečné byly trpké a nesnesitelné, ale že jsme si to již vybojovali trpělivě, že můžeme být hrdí. - S námi a s našimi rodinami můžeme být klidní, nemáme příčiny, aby s námi se účtovalo - naopak. My budeme soudit.

Všude - „ať žije Wilson“ (prý se čte Vilson) i na elektrikách, které jezdí jen v malém počtu, nahoru přes Václavské vůbec ne.

A což pak naše slovanská lípa před „Zlatou husou“. Úplně ověněná, v záplavě květin - a na ní úmrtní oznámení Rakouska. Truchlíci pozůstali jako: Hussarek a všichni ostatní vyjmenovaní, pohřeb že vypravil Wilson. Tu zas na jiném stromě výtisk o Čechoslovácích, jak brání Paříž, všude něco. Nejlepší se mi líbili ti oškubaní důstojníci. To v Uhrách se jistě nedělo.

Byly jsme s Andulou venku as do 4 h. Naposled jsme se zastavily na Staroměstském nám. u Radnice, kde je vyvěšen nápis „Česká Republika“. Ani tomu nemohu věřit [,] takový převrat.

Jen abyste se šťastně vrátili. Už abys zde Finy co nejdřív byla na ty slavnosti. Vzpomínám, že nemáte ani tušení, a co as o nás čtete, Maďari prý nyní obracejí a chválí Čechy - že uvolnili poměr uherských zemí k Rakousku - atd. Místodrž. Coudenhove odjel dnes dopol. do Vídně a pol. ředit. Kunz rovněž. Dobře udělali. Dnes večer má být již zřízená Národní policie.

Andula šla k něj. kamarádce do Mariánské ul. Snad ještě něco uvidí - snad se to protáhne do noci.

Autorka tohoto svědectví Emilie Srbková se poté 24. 11. 1919 provdala do Popovic za Jana Víta (*12. 3. 1884 v Popovicích, +11. 7. 1972 v Brandýse n/L), s nímž se přestěhovala do Toušeně do secesní vilky u nádraží čp. 126, po ní nazvané Ema. V Toušeni spolu zůstali až do konce života a jsou zde i pochováni na místním hřbitově. Dopis uchoval a k zveřejnění zapůjčil jejich syn ing. Vladimír Vít, narozený shodou okolností také 28. října (*1921), uznávaný odborník v oblasti televizní techniky. V dopise jmenovaná neteř Emilie Srbkové-Vítové Miluška (Milada) Beutlová (*1912, +1975) studovala zpěv u Emy Destinnové a pozoruhodně se uplatnila jako koncertní pěvkyně.

Jan Králík

Od Vriese ke Quadrimu ... (pokračování ze strany 4)

oltáři, který Quadri vytvořil pro Brandýs, lze nalézt i v Tomanově Novém slovníku čs. výtvarných umělců (1950),¹³ shodu s dochovaným brandýským reliéfem však postřehla a prokázala skutečně až E. Fučíková.

Giovanni Battista (Jean Baptist) Quadri, jehož datum ani místo narození nejsou známy, byl uměleckými kořeny spjat s odkazem dílny Giovanniho da Bologna.¹⁴ Jako specialista na štuk, sádku a pálenou hlínu na sebe upozornil v Brixenu, kde pracoval za vedení Hanse Reichleho, s nímž se zde podílel mj. na vytvoření souboru 44 terakotových soch příslušníků habsburského rodu k výzdobě paláce kardinála Andrease. Působil také jako ceroplastik - modeloval z vosku. V Brixenu prokazatelně pracoval ještě v roce 1605. Z let 1607-11 jsou však již známy Quadriho práce pro Rudolfa II. a od 1615 je jeho činnost v Praze ve službách Rudolfa II. a Matyáše doložena i písemně. E. Fučíková se domnívá, že vznik oltáře pro Brandýs lze vymezit již před rok 1611,¹⁵ tedy do doby, kdy Quadri pracoval na Pražském hradě mj. na výzdobě devíti výklenků Nového (Španělského) sálu monumentálními štukovými sochami. Roku 1618 byl Quadri povolán do Vídně, kde však téhož roku zemřel.

Válečný vpád Švédů, neúprosný běh času a přestavby pak způsobily, že Quadriho štuková výzdoba na Pražském hradu byla zničena a nahrazena jinou. Ačkoli tedy Quadri zanechal v Čechách dílo nevšedně rozsáhlé a umělecky nepochybně vynikající, do našich dob se dochovala pouze jediná část - unikátní oltář *Klanění Tří králů*, a to právě díky jeho určení a umístění na Brandýs.

¹ Quadriho reliéf je zpátky na brandýském zámku, TOK VII, 1998, č. 8, str. 1; Městské noviny, č. 13., 1998, str. 1.

² A. Podlaha - E. Šittler: Soupis památek historických a uměleckých XV, okres Karlínský, Praha 1901, str. 142-153.

³ J. Neumann: Obrazárna Pražského hradu. 2. vyd., Praha 1966, str. 291-293.

⁴ J. Neumann: Obrazárna Pražského hradu. 2. vyd., Praha 1966, str. 291.

⁵ Vl. Loyda a kol.: Průvodce sbírkami Muzea v Brandýse n. L. - Staré Boleslavi, vyd. Okresní vlastivědné muzeum Praha-východ 1965, str. 5, 20.

⁶ Vl. Loyda - I. Kudrnová: Průvodce památkami Brandýsa - Boleslavi, vyd. MěstNV spolu s Okresním vlastivědným muzeem Praha-východ, 1. vyd. 1967, str. 14; 2. vyd. bez vrocení, str. 9, aj.

⁷ Vl. Loyda - I. Kudrnová - J. Žalman: Průvodce památkami Brandýsa - Boleslavi, vyd. MěstNV spolu s Okresním vlastivědným muzeem Praha-východ, 2. vyd. bez vrocení, str.

⁸ J. Neumann: Obrazárna Pražského hradu, 2. vyd., Praha 1966, str. 291-193.

⁹ E. Fučíková, Giovanni B. Quadri a sochařství počátku 17. století na Pražském Hradě, in: Barokní umění a jeho význam v české kultuře, Praha 1991, str. 30.

¹⁰ E. Fučíková - B. Bukovinská - I. Muchka: Umění na dvoře Rudolfa II. 1. vyd. německy Artia Praha 1988, 2. vyd. česky Aventinum Praha 1991, str. 131, 244.

¹¹ E. Fučíková: Malířství a sochařství na dvoře Rudolfa II v Praze, str. 218-219, in: O. J. Blažiček a kol.: Dějiny českého výtvarného umění, II/I, Academia Praha 1989, 390 s.

¹² E. Fučíková: Giovanni B. Quadri a sochařství počátku 17. století na Pražském Hradě, in: Barokní umění a jeho význam v české kultuře, Praha 1991, str. 28 - 34; o. c. Jahrbuch, XXX, 1911 - 1912, II. Teil, reg. 20 262. ¹³ O. Blažiček - V. Husa: Materialie k dějinám barokního výtvarnictví v Čechách I., Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1935, Praha 1936, str. 59 - 65, viz str. 64.

¹⁴ O. Blažiček - V. Husa: Materialie k dějinám barokního výtvarnictví v Čechách I., Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1935, Praha 1936, str. 59 - 65, viz str. 64.

¹⁵ P. Toman: Nový slovník čs. výtvarných umělců II (1950), vyd. Chagall Ostrava 1993, 782 s., str. 334.

¹⁶ J. Hausenblasová - M. Šroněk: Urbs aurea - Praha císaře Rudolfa II., vyd. Gallery Praga 1997, 256 s., str. 56-57, 61.

¹⁷ E. Fučíková in: Rudolf II. a Praha - Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum Evropy. Katalog vystavených exponátů, Praha 1997, str. 46

Milan Němeček

Nové publikace

U příležitosti letošního 100. výročí svého založení vydala Sokolská župa Barákova tiskem Vojenského nakladatelství v Praze dvě nové publikace se sokolskou tematikou: „Sokolská župa Barákova (1898-1998)“ a „130 let Tělocvičné jednoty Sokol Brandýs n/L (1868-1998)“. Obě publikace pochází z pera autorské dvojice Ludvík Loyda - Kamila Loydová. Do obou svazků úvodní slovo napsal současný starosta jednoty i župy Barákovy pan Bořivoj Sopr.

ZVEME VÁS NA CYKLUS PODZIMNÍCH PŘEDNÁŠEK V OKRESNÍM MUZEU

5. listopadu Hudební osobnosti Brandýska (přednáší: Jan Králík)
 12. listopadu Písemné prameny k dějinám Brandýsa nad Labem (přednáší: Roman Kolek)
 19. listopadu Z posledních archeologických výzkumů ve Staré Boleslavi (přednáší: Jaroslav Špaček)
 26. listopadu Kostely a kaple Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi (přednáší: Karin Pátrová)
 3. prosince Příroda a přírodní poměry Brandýska (přednáší: Vladimír Novák)

Dopolední přednáška od 10.00 hodin a odpolední od 17. 00 hodin, vždy na stejné téma.

Cyklus přednášek bude uskutečněn s podporou grantu Městského úřadu v Brandýse nad Labem - Staré Boleslavi.

KALENDÁRIUM

Před **530 lety** zemřel na zranění utrpěné v boji **Jan Kruchlata z Michalovic**, poslední mužský držitel Brandýsa nad Labem tohoto rodu. Přestože katolík, stál na straně zemského správce a pozdějšího českého krále Jiřího z Poděbrad. Zastával úřad nejvyššího komorníka, zúčastnil se poselství do Francie, které žádalo o ruku francouzské princezny pro českého a uherského krále Ladislava Pohrobka. Po Janově smrti přešlo brandýské panství na jeho sestru Magdalénu, provdanou za Jana Tovačovského z Cimburka.

Před **285 lety** se narodil ve Starých Benátkách houslista **Jan Benda**, jeden z členů význačné hudební rodiny Bendů - Brixů. Působil jako komorní virtuos v Postupimi, kde také roku 1752 zemřel. Napsal tři houslové koncerty.

Před **285 lety** (25.10.1713) se narodil ve Starých Benátkách sochař a řezbář **František Adámek**. Vytvořil barokní oltář a kazatelnu ve Vyšehořovicích (okr. Praha - východ). Zemřel 2.2.1779 ve svém rodišti.

Před **230 lety** (23.8.1768) zemřel ve Staré Boleslavi hudebník a teolog **Tadeáš Antonín Stamic**, bratr známého hudebního skladatele Jana Václava Antonína Stamice. Narodil se roku 1721 v Havlíčkově Brodě, jako výborný violoncellista vstoupil do služeb kurfiřta v Mannheimu, později se vrátil do Prahy a vystudoval teologii. Zastával úřad arcibiskupského zemského vikáře a kanovníka staroboleslavské kapituly.

Před **180 lety** se narodil v Brandýse nad Labem malíř **Eduard Dřevíkovský**. Věnoval se především portrétní tvorbě. Zemřel 12.6.1878 v Praze.

Před **180 lety** se narodil spisovatel **Ladislav Antonín Dlask**. Vystudoval filozofii v Praze, přijal kněžské svěcení, několik let kaplanoval v Čelákovících. Z jeho bohaté literární činnosti, která mu vynesla mimo jiné i kanovnické místo ve Staré Boleslavi, připomeňme Dějiny města Čelákovic. Zemřel v Kouřimi 31.5.1894.

Před **160 lety** (29.9.1838) se v Brandýse nad Labem narodil chemik **František Šebor**. Vystudoval chemii na německé technice v Praze, pracoval v cukrovarnictví, později si zřídil vlastní chemickou laboratoř, v níž vynalezl řadu nových postupů pro průmyslovou chemii. 7 let byl předsedou obchodní a živnostenské komory v Praze, za své zásluhy byl jmenován doživotním členem panské sněmovny. Zemřel 21.7.1904 v Praze.

Před **145 lety** se narodil v Brandýse nad Labem skladatel **Karel Haak**. Po studiu hry na lesní roh na pražské konzervatoři působil dva roky u Národního divadla v Záhřebu, odtud odešel do Brna a v roce 1893 do Varšavy. Z pověření cara Alexandra III. skládal loveckou hudbu. Pro nemoc se vrátil do vlasti a působil jako učitel hudby na různých místech v Čechách, naposled v Liberci, kde také roku 1937 zemřel.

Před **120 lety** se narodil v Dřevčicích houslista a skladatel **Vladimír Hradecký**. V roce 1900 - 1901 byl houslistou divadelního orchestru v Bělehradě, poté se vrátil do Prahy a odtud odešel do švédského Göteborgu. Tam také roku 1938 zemřel.

Před **110 lety** se narodil v Chorusticích u Mělníka lidový skladatel **Emil Štolc**. V letech 1908 - 1912 byl kapelníkem v Brandýse nad Labem, kde začal vydávat své skladby. Odtud odešel do Prahy, kde na Smíchově založil hudební nakladatelství.

Před **105 lety** (21.10.1893) se ve Všetatech narodil učitel a kronikář **Václav Zeman - Všetatský**. Učitelský ústav absolvoval v Praze - Bubenči, učil na různých školách brandýského okresu. Přispíval do Našeho Polabí, Národní politiky a Mělnicka. Zemřel 7.7.1941 v Praze.

Před **85 lety** (8.10.1913) zemřel v Kostelci nad Orlicí učitel hudby, hudební skladatel a sbormistr pěveckého spolku Orlice **Albert Jeřábek**, narozený 19.8.1847 v Brandýse nad Labem. Je autorem drobných tanečních skladeb a chrámové hudby.

Před **85 lety** (12.10.1913) se narodil v Čelákovících literární vědec a pedagog **Vladimír Kovařík**. Působil jako středoškolský profesor, později jako docent pro obor historie a teorie sdělovacích prostředků na Univerzitě Karlově. Byl rovněž dramatikem literárních děl a autorem pořadů pro televizi a rozhlas. Zemřel 7.6.1982 ve Velharticích.

Před **60 lety** (8.7.1938) zemřel v Turčianském Sv. Martinu malíř a ilustrátor **Bohumil Šippich**. Narodil se 22.2.1885 v Brandýse nad Labem, vystudoval uměleckoprůmyslovou školu v Praze, pracoval jako referent umělecké výroby ve státním Ústavu pro zvelebování živností. Vyzdobil průčelí brandýské radnice sgrafitto - freskovým výjevem, který znázorňuje povýšení Brandýsa nad Labem na město Rudolfem II. v roce 1581.

Karin Pátrová